

GROTE OF SINT-LAURENSKERK ROTTERDAM

CANTATEDIENST

ZONDAG 21 MEI 2023

19:00 UUR

JOHANN SEBASTIAN BACH

LOBET GOTT IN SEINEN REICHEN BWV 11

LIVESTREAM VIA: WWW.LAURENSVOCAAL.NL

Orgelspel Praeludium et Fuga in G-dur BWV 541 J.S. Bach (1685-1750)

Wij gaan staan

Bemoediging Onze hulp in de Naam van de Heer,
Die hemel en aarde gemaakt heeft.

Drempelgebed Heer onze God, vergeef ons al wat wij misdeden,
En laat ons weer in vrede leven, door Christus onze Heer,
Amen.

Psalm Psalm 47

1 Gemeente

Psalm 47

LvdK

b: J.W. Schulte Nordholt/J. Wit
m: Loya Bourgeois 1551

1. Vol-ken weest ver-heugd, ju-belt, toont uw vreugd,
prijst met hand-ge-klap's HE-REN ko-ning-schap,
Ja, Hij is de Heer, vol-ken slaat Hij neer,
zijn ge- duch-te kracht geeft z' in on-ze macht.
Met zijn ei-gen hand meet Hij Ja-kob 't land,
die daar woont met trots, als be-min-de Gods.

2 Cantorij

God stijgt blinkend schoon
met gejuich ten troon.
Luid bazuingeschal
meldt het overal.
Zingt Gods eer, heft aan,
's Konings eer, heft aan.
Heel de aarde hoort
naar des Heren woord,
is zijn rijksg gebied.
Zingt een kroningslied!
Die de volken leidt
troont in heiligheid.

3 Allen

Maakt het dan bekend;
Godes regiment
houdt de volken saam,
geeft hun rang en naam.
Eedlen treden aan
om op wacht te staan.
Abrahams geslacht,
het betreft de wacht.
Hem, die 't aards geweld
paal en perken stelt,
Hem zij lof en eer,
den verheven Heer.

Wij gaan zitten

Gebed

Schriftlezing Handelingen 1, vers 1-11

Jezus opgenomen in de hemel

1 In mijn eerste boek, Theofilus, heb ik de daden en het onderricht van Jezus beschreven, 2 vanaf het begin tot aan de dag waarop hij in de hemel werd opgenomen, nadat hij de apostelen die hij door de heilige Geest had uitgekozen, had gezegd wat hun opdracht was. 3 Na zijn lijden en dood heeft hij hun herhaaldelijk bewezen dat hij leefde; gedurende veertig dagen is hij in hun midden verschenen en sprak hij met hen over het koninkrijk van God. 4 Toen hij eens bij hen was, droeg hij hun op: 'Ga niet weg uit Jeruzalem, maar blijf daar wachten tot de belofte van de Vader, waarover jullie van mij hebben gehoord, in vervulling zal gaan.

5 Johannes doopte met water, maar binnenkort worden jullie gedoopt met de heilige Geest.' 6 Zij die bijeengekomen waren, vroegen hem: 'Heer, gaat u dan binnen afzienbare tijd het koningschap over Israël herstellen?' 7 Hij antwoordde: 'Het is niet jullie zaak om te weten wat de Vader in zijn macht heeft vastgesteld over de tijd en het ogenblik waarop deze gebeurtenissen zullen plaatsvinden. 8 Maar wanneer de heilige Geest over jullie komt, zullen jullie kracht ontvangen en van mij getuigen in Jeruzalem, in heel Judea en Samaria, tot aan de uiteinden van de aarde.' 9 Toen hij dit gezegd had, werd hij voor hun ogen omhooggeheven en opgenomen in een wolk, zodat ze hem niet meer zagen. 10 Terwijl hij zo van hen wegging en zij nog steeds naar de hemel staarden, stonden er opeens twee mannen in witte gewaden bij hen.

11 Ze zeiden: 'Galileeërs, wat staan jullie naar de hemel te kijken? Jezus, die uit jullie midden in de hemel is opgenomen, zal op dezelfde wijze terugkomen als jullie hem naar de hemel hebben zien gaan.'

Vertaling: Nieuwe Bijbelvertaling

Overdenking

Inzameling der gaven

De opbrengst van deze rondgang is bestemd voor diaconie en kerkrentmeesters. In de collecte bij de uitgang wordt uw speciale gift gevraagd voor de aan deze Cantatedienst verbonden kosten (zie pagina 9 van deze liturgie voor meer informatie).

Orgelspel

Lied Lied 661, Gezang 228 LvdK

1 Cantorij

Ten hemel opgevaren is

LvdK Gezang 228

m: M. Franck 1628

t: 15e eeuw

v: J.W. Schulte Nordholt

1. Ten he-mel op - ge - va - ren is, hal - le - lu - ja,
Chris - tus die Heer en Ko - ning is, hal - le - lu - ja.

2 Gemeente

Nu zit Hij aan Gods rechterhand, halleluja,
heerst over hemel, zee en land, halleluja.

3 Cantorij

Zie nu hoe in vervulling gaat, halleluja,
wat in de psalm geschreven staat, halleluja.

4 Gemeente

De Heer verleent zijn majesteit, halleluja,
aan Davids Zoon in eeuwigheid, halleluja.

5 Allen

Nu stijgt ons loflied op en eert, halleluja,
de Here Christus die regeert, halleluja.

6 Allen

De heilige Drievuldigheid, halleluja,
zij lof en prijs in eeuwigheid, halleluja.

1. Koor

Lobet Gott in seinen Reichen,
Preiset ihn in seinen Ehren,
Rühmet ihn in seiner Pracht;
Sucht sein Lob recht zu vergleichen,
Wenn ihr mit gesamten Chören
Ihm ein Lied zu Ehren macht!

2. Recitativ Tenor

Der Herr Jesus hub seine Hände auf und segnete seine Jünger,
und es geschah, da er sie segnete, schied er von ihnen.

3. Recitativ Bas

Ach, Jesu, ist dein Abschied schon so nah?
Ach, ist denn schon die Stunde da,
Da wir dich von uns lassen sollen?
Ach, siehe, wie die heißen Tränen
Von unsern blassen Wangen rollen,
Wie wir uns nach dir sehnen,
Wie uns fast aller Trost gebricht.
Ach, weiche doch noch nicht!

4. Aria Alt

Ach, bleibe doch, mein liebstes Leben,
Ach, fliehe nicht so bald von mir!
Dein Abschied und dein frühes Scheiden
Bringt mir das allergrößte Leiden,
Ach ja, so bleibe doch noch hier;
Sonst werd ich ganz von Schmerz umgeben.

5. Recitativ Tenor

Und ward aufgehoben zusehends und fuhr auf gen Himmel,
eine Wolke nahm ihn weg vor ihren Augen,
und er sitzt zur rechten Hand Gottes.

6. Koraal

**Nun lieget alles unter dir,
Dich selbst nur ausgenommen;
Die Engel müssen für und für
Dir aufzuwarten kommen.
Die Fürsten stehn auch auf der Bahn
Und sind dir willig untertan;
Luft, Wasser, Feuer, Erden
Muss dir zu Dienste werden.**

7a. Recitatief Tenor, Bas

Tenor

Und da sie ihm nachsahen gen Himmel fahren, siehe,
da stunden bei ihnen zwei Männer in weißen Kleidern, welche auch
sagten:

Beide

Ihr Männer von Galiläa, was stehet ihr und sehet gen Himmels
Dieser Jesus, welcher von euch ist aufgenommen gen Himmel,
wird kommen, wie ihr ihn gesehen habt gen Himmel fahren.

7b. Recitatief Alt

Ach ja! so komme bald zurück:
Tilg einst mein trauriges Gebärden,
Sonst wird mir jeder Augenblick
Verhaßt und Jahren ähnlich werden.

7c. Recitatief Tenor

Sie aber beteten ihn an, wandten um gen Jerusalem von dem
Berge, der da heißet der Ölberg, welcher ist nahe bei Jerusalem
und liegt einen Sabbater-Weg davon, und sie kehrten wieder gen
Jerusalem mit großer Freude.

8. Aria Sopraan

Jesu, deine Gnadenblicke
Kann ich doch beständig sehn.
Deine Liebe bleibt zurücke,
Dass ich mich hier in der Zeit
An der künftgen Herrlichkeit
Schon voraus im Geist erquicke,
Wenn wir einst dort vor dir stehn.

9. Koraal

**Wenn soll es doch geschehen,
Wenn kömmt die liebe Zeit,
Dass ich ihn werde sehen,
In seiner Herrlichkeit?
Du Tag, wenn wirst du sein,
Dass wir den Heiland grüßen,
Dass wir den Heiland küssen?
Komm, stelle dich doch ein!**

Gebed

Stil gebed

Onze Vader

Wij gaan staan

Lied   Gezang 231 LvdK

1 Cantorij

Wij knielen voor uw zetel neer

LvdK Gezang 231

m: Herrnhut ca.1740/Chr. Gregor 1784

t: C.F. van Raesfelt-van Sytzama

1. Wij knie - len voor uw ze - tel neer,
wij, Heer, en al uw le - den,
en e - ren U als on - ze Heer
met lied - ren en ge - be - den.
Dat al - le macht, hoe hoog, hoe groot,
voor U, o Gods - ge - tui - ge,
o Eerst - ge - bo - ren' uit de dood
zich diep eer - bie - dig bui - ge!

3 Gemeente

U, die als Heer der heerlijkheid
verreest tot heil der volken,
verwachten wij in majesteit
eens weder op de wolken.
Hij komt, elks oog zal Hem dan zien,
ook die Hem heeft doorsteken!
Elk zal Hem juichend hulde bien
of om ontferming smeken.

4 Allen

Hoe ras of traag de tijd verdwijnt,
die dag zal zeker komen.
Het licht, dat aan de kim verschijnt,
wordt reeds van ver vernomen.
Ja, halleluja, ja Hij komt!
Juicht, mensen, eng'len, samen.
Juicht met een vreugd, die 't al verstomt,
juicht allen! Amen, amen!

Zending en zegen

---

aan deze dienst werkten mee

Elise van Es *sopraan*
Annette Vermeulen *alt*
Adrian Fernandes *tenor*
Mattijs van de Woerd *bas*
Laurensorkest
Laurensantorij
Hayo Boerema *orgel*
Wiecher Mandemaker *dirigent*
Ds. Joas van der Schoot *voorganger*

volgende cantatedienst

zondag 17 september 2023, 19:00 uur

volgende evensong

zondag 4 juni 2023, 19:00 uur

Laurens Vocaal Ensemble
Hayo Boerema *orgel*
Wiecher Mandemaker *dirigent*
Ds. Hanna Rijken *voorganger*

volgend concert van het Laurens Collegium

vrijdag 14 juli 2023, 20:15 uur

Toccatas rond Byrd en Reger

Met werken van Heiller, Byrd, Reger en Jongen

Laurens Collegium
Hayo Boerema *orgel*
Wiecher Mandemaker *dirigent*

Laurenskerk Rotterdam

Meer informatie en kaarten via www.laurensvocaal.nl

belangrijke mededeling

Laurens Vocaal is voor de organisatie van de cantatediensten afhankelijk van particuliere giften en subsidies van diverse instanties, zoals het Fonds Podiumkunsten.

Wij vragen voor deze cantatedienst uw vrijwillige gift aan de uitgang. Een cantatedienst kost gemiddeld € 6000.

Om uit de kosten te komen is een bijdrage van gemiddeld **€ 15** per bezoeker nodig!

Wilt u uw gift voor deze cantatedienst liever overmaken?

Dat kan op Iban nummer NL93 ABNA 0640755666, t.n.v. Stichting Laurens Vocaal te Rotterdam. U kunt nu ook direct geven via Tikkie. Zo werkt het: Open de camera-app van uw mobiel (of gebruik uw Tikkie-app of QR-scanner). Richt uw camera op onderstaande QR-code. De code wordt automatisch gescand.

De Stichting Laurens Vocaal Rotterdam is een culturele ANBI.
Alvast bedankt voor uw royale bijdrage!

Toelichting

Johann Sebastian Bach – Himmelfahrtsoratorium BWV 11

oratorium

Drie keer komen we in Bachs voor de kerk gecomponeerde werken de benaming 'Oratorium' tegen:

- bij de zes cantates voor de kerstcyclus, bekend als Weihnachtsoratorium
- bij een cantate voor Pasen
- bij een cantate voor Hemelvaartsdag

De verklaring ligt in het feit dat de tekst een verhalend, dramatisch (in de zin van: een handeling betreffend) karakter heeft, in tegenstelling tot het beschouwende karakter van de cantate.

Opvallend is dat de benaming (en daarmee het genre) 'oratorium' voor bovengenoemde cantates voor het eerst in de periode 1732-1735 voorkomt. We weten dat juist in die tijd Bachs verstandhouding met de burgerlijke en kerkelijke overheden onder grote spanning stond. In 1733 probeerde Bach de titel van Hofcomponist in Dresden te verkrijgen, om daarmee zijn positie in Leipzig te versterken. Het is zeer waarschijnlijk dat hij ook juist in dat jaar zijn toevlucht zocht tot een voor hem betrekkelijk nieuw genre, het oratorium, om daarmee nieuwe aandacht en interesse te wekken van de Leipzigers autoriteiten. Voor alle duidelijkheid: Bach moest naast de inhoudelijke vernieuwing (van beschouwing naar verhaal en dialoog) wel zorgen dat hij formeel binnen de omvang en dus tijdsduur van de gangbare cantate bleef. Het onderscheid tussen cantate en oratorium heeft dus niets te maken met de lengte van het werk.

Voorts valt op dat Bach in deze periode rijkelijk gebruik maakt van reeds bestaand, door hem zelf eerder gecomponeerd werk. In de regel wordt een wereldlijke cantate gebruikt voor een nieuwe geestelijke cantate of, in dit geval, oratorium. Dit verschijnsel is bekend geworden onder de naam 'parodie' en het procédé bestond reeds vele eeuwen vóór Bach.

Bij het Himmelfahrtsoratorium (1735) zijn de verhalende recitatieven, met andere woorden de kern van het verhaal zoals dat door Lucas (Evangelie en Handelingen) en Marcus beschreven wordt, nieuw gecomponeerd. De rest is parodie.

openingskoor en aria's

Het grote openingskoor heeft alle kenmerken van een groots opgezette feestmuziek, vergelijkbaar met bijvoorbeeld het openingskoor van het Weihnachtsoratorium. De Hemelvaart wordt bezongen als of die reeds heeft plaatsgevonden, pas daarna – in het volgende recitatief – komt die gebeurtenis ter sprake, en ontvouwt zich het verhaal; waarna de beschouwing volgt in de begeleide recitativo's en aria's. Iets dergelijks zien we overigens ook bij Bachs oratorische passies.

Bach had een handige librettist die de oorspronkelijke tekst – geschreven voor een feestelijke bijeenkomst ter gelegenheid van de verbouwde Thomasschool, en door Bach in 1732 op muziek gezet – omwerkte voor het openingskoor van dit Hemelvaartsoratorium. Oorspronkelijk luidde die tekst:

Froher Tag, verlangte Stunden.
Nun hat unsre Lust gefunden,
Was sie fest und ruhig macht.
Hier steht unsre Schulgebäude.
Hier erblicket Aug' und Freude
Kunst und Ordnung, Zier und Pracht.

We kunnen slechts gissen naar Bachs beweegredenen om juist deze tekst en muziek tot uitgangspunt te kiezen van een nieuwe compositie met een eigen strekking. Misschien is het antwoord heel simpel: de gemeenschappelijke noemer is het gegeven van 'Froher Tag, verlangte Stunden'. En de muziek voldeed aan Bachs eisen.

Vergelijkbaar is de andere parodie uit het oratorium, de altaria 'Ach bleibe doch, mein liebstes Leben' (nr. 4). Op de achtergrond staat een aria uit een huwelijkskantate. De tekst was van J. Chr. Gottsched, een in Bachs Leipzige tijd een alom gerespecteerde autoriteit op literair gebied; de muziek is verloren gegaan. In de oorspronkelijke tekst lezen we:

Entfernet euch, ihr kalten Herzen!
Wer nicht die Liebe Platz will geben
Der flieht sein Glück, der haßt sein Leben.

Dan is de stap naar de altaria geen grote. De muziek bij de oorspronkelijke tekst, bijna wringend en smekend, past dan vanzelf ook bij de nieuwe tekst. De noemer waaronder het origineel en de parodie gebracht kunnen worden is: zonder liefde geen leven ('Ach, bleibe doch, mein liebstes Leben'). Later zal Bach dezelfde muziek gebruiken voor het Agnus Dei uit de Hohe Messe.

Tenslotte nog een enkel woord over de sopraanaria nr. 10. Bij andere cantates zagen we dat al eerder: het ontbreken van een bas en door orgel gespeelde akkoorden. De oorspronkelijke tekst is uit dezelfde huwelijkskantate afkomstig als de altaria, en spreekt van 'Unschuld! Kleinod reiner Seelen ( ) Unberührter Reinigkeit'. De nieuwe tekst richt de blik naar boven, spreekt van de puurheid van de onmiddellijke aanschouwing. De muziek is – door het ontbreken van de bas(is) – inderdaad van een bovenaardse schoonheid. De hemelvaart is in muzikale symboliek getekend, de mystieke intensiteit, de liefde die blijft, worden weerspiegeld in de zwevende lijnen van de instrumentale stemmen en van de sopraan.

koralen

Het oratorium heeft twee koralen. Het eerste (nr. 6) is de vierde strofe van het lied 'Du Lebensfürst, Herr Jesu Christ' van Johann Rist (1641), het tweede (nr. 11) is de zevende strofe van 'Gott fähret auf gen Himmel' van Gottfried Wilhelm Sacer (1697). Bach heeft het slotkoraal uitgebreid getoonzet, met een grote instrumentale begeleiding. In de tweede helft van het koraal klinkt de melodie als een cantus firmus, gezongen door de sopranen. De andere stemmen voegen zich zeer virtuoos in het instrumentale lijnenspel. Daarmee krijgt dit koraal de allure van een feestelijk slotkoor.

Barend Schuurman

**Wij wensen u een
heerlijke & zonnige
zomer toe en graag
tot ziens bij een
van de zomerse
concerten of de
cantatedienst in
september!**